

07.10.24

7-Б кл.

Всесвітня історія

вч. Рзаєва Н.О.

Тема: Народи Великого Степу. Хозарський каганат.

Мета уроку: познайомити учнів з кочовими народами, що проживали на території України, визначити вплив кочових народів на становище Русі; вдосконалити вміння учнів працювати з історичною картою; візуальними джерелами, удосконалювати знання хронології, термінології, виховувати любов і повагу до нашої історії.

Актуалізація опорних знань

У хмаринці слів знайдіть назви трьох світових релігій.

Евристична бесіда

1. Як вплинули природа й географічне положення Аравії на заняття її населення?
2. Яку роль в об'єднанні арабів відіграло прийняття ісламу?
3. Що в перекладі з арабської означають терміни «Коран», «мечеть», «Кааба», «іслам»?
4. Що таке халіфат?
5. Чим відзначилося правління династій Омеядів та Аббасидів?
6. Чим можна пояснити перемоги арабів у завойовницьких війнах?

7. Як іслам ставився до іновірців?

Мотивація навчальної діяльності

Суспільство кочовиків. На неозорих просторах від Китаю до Карпат розкинувся Великий Євразійський Степ. Жили в степу переважно кочовики, тобто ті племена, які не займалися землеробством, а постійно кочували, разом зі стадами коней, волів та овець подорожували величезними територіями в пошуках пасовищ для худоби, яка була запорукою їхнього виживання. Життя в умовах степової та лісостепової зони було вкрай складним. Люди залежали від наявності землі й води, переживали різкі перепади температур, природні кордони були відсутні. Давалася взнаки й віддаленість від морів та океанів, які в той час були шляхами сполучень між різними народами. Тому степовики-скотарі довго не створювали власних держав.

Житла кочовиків, юрти, легко розбиралися, хатнє начиння виготовлялося з матеріалів, що не б'ються. Та й взагалі люди були невибагливими, легко пристосовувалися до навколишньої природи та долали величезні відстані. Водночас кочові племена спромоглися досягти небувалого рівня обробки заліза та виготовлення зброї. Володіння безліччю коней давало перевагу у військовій справі.

Вивчення нового матеріалу

Словникова робота (запишіть у зошит)

Орда- (від тюркського — зібрання) — спільнота, плем'я кочових народів Євразійського степу.

Тенгріанство - сукупність язичницьких вірувань народів азійського степу, що засновані на шаманізмі та анімізмі, вірі в бога неба Тенгрі, який вважається уособленням всесвіту.

Каганат — форма ранньофеодальної держави у тюрків, термін утворено від «каган» — титула глави держави у давніх тюркських народів (авар, печенігів, хозар).

Першою кочовою державою доби Середньовіччя, що включала терени сучасної України, був Хозарський каганат (середина VII-X ст.). До його складу входили приазовський, почасти причорноморський степи і більша частина Кримського півострова. Літопис свідчить, що слов'янські племена полян, сіверян і деревлян сплачували данину хозарам. Перші київські князі також мусили сплачувати хозарам данину. Саме бажання позбутися залежності й підштовхнуло їх до війни з Хозарським каганатом. Перемігши у 965 р., русичі перестали бути хозарськими данниками, проте спустілий степ відкрив шлях на Русь ордам печенігів.

Синтез думок

З іменем якого руського князя пов'язаний сюжет картини А. М. Булдакова «Розгром Хозарії» ?

- Які наслідки для Русі мали події, відображені на картині?

Основні заняття:

- Каганат багатів завдяки міжнародній транзитній торгівлі, адже хозари контролювали основні торговельні шляхи, які зі Сходу й Візантії вели на землі балтів, фінів та слов'ян.
- У містах бурхливо розвивалося ремісництво, а в провінціях - землеробсько-скотарське господарство.

Перемігши у 965 р., русичі перестали бути хозарськими данниками, проте спустілий степ відкрив шлях на Русь ордам печенігів.

Упродовж X - першої третини XI ст. Русь воювала зі степовими сусідами, а печенізькі орди підходили до самого Києва. За свідченням літописів, 972 р. печеніги на чолі з ханом Курею у засідці біля Дніпрових порогів розбили загін Святослава. У цьому бою наклав головою і київський князь.

Пригадайте:

Печеніги.

- Перша згадка про печенігів у руських літописах датується 915 р.

За часів князювання якого давньоруського князя це відбулося?

- Печеніги не застосовували ні щитів, ні списів, користуючись переважно луками. Їхня легка кіннота перемагала завдяки ефекту раптовості - саме тому їх часто називали «летючими людьми».*

Наприкінці X ст. зародилася нова форма захисту - спорудження високих і довгих дерево-земляних стін-укріплень («Змієві вали»), які тяглися кількома смугами, відділяючи руське порубіжжя від Степу.

У 1036 р. печеніги зазнали нищівної поразки від **Ярослава Мудрого** під стінами Києва. Частина розгромлених кочовиків перемістилася за Дунай, а звідти - на Балкани.

Хвилинка відпочинку. Гімнастика для очей

https://youtu.be/u_fLRqqJ59E?si=uANSHgRkLIGVwBpf

Словом «половець» у руських джерелах позначали тюркські племена кипчаків. Вийшовши у IX ст. з теренів сучасних Киргизстану й Казахстану, вони спершу витіснили печенігів із Приуралля, а в першій половині XI ст. розпочали наступ на Причорномор'я. Печеніги, відступаючи під тиском половців, попросили захисту київського князя. Тож після 1060 р. їм дозволили оселитися на прикордонні Київської та Переяславської земель. За це печенізька кіннота служила у війську київського князя.

Половецький степ (Дешт-і-Кипчак) – близько 1060 – близько 1220 рр.

У другій половині XI ст. біля кордонів Русі з'явилися кочові племена половців.

За такою захисною лінією зі «своїх» кочовиків пролягало безмежне Половецьке поле (Дешт-і-Кипчак), що розпросторилося від Волги до Дунаю. Ця територія була розподілена між окремими родами. Кожен із них кочував у певних межах, облаштовуючи тут постійні укріплені зимовища.

Від початку Русь і Половецький степ часто воювали між собою. За доби роздробленості Русі-України половецькі хани дедалі частіше втручалися у внутрішні справи Русі, родичаючись із князівськими родами.

До початку XIII ст. половці здійснили більш ніж сорок великих походів на Русь, під час яких руські землі зазнавали нещадних розорень і людських втрат. Половці щоразу забирали з собою чимало полонених.

Робота з візуальними джерелами

Половецькі баби («боввани») - намогильні кам'яні статуї половців, пам'ятки мистецтва IX—XIII ст. До наших днів збереглося понад дві тисячі кам'яних статуй, розміщених переважно на Півдні України.

Робота з підручником: стор. 59-60

У VI ст. Візантія поширила вплив на Боспорське царство, перетворивши його на великий торговельний центр імперії. Упродовж VII—XIII ст. Боспор сплачував данину хозарам, а згодом перебував у складі Тматороканського руського князівства й Трапезундської імперії. З початку XIV ст. перетворився на генуезьку торговельну колонію.

У IX ст. на південному узбережжі Криму Візантія створила спеціальну військову округу - фему Клімата, яка мала обороняти візантійські території з боку причорномських степів. Округа проіснувала до початку XIII ст.

Узагальнення. Систематизація. Рефлексія.

Перегляньте відео: https://youtu.be/Y_5el1zXlSA?si=JoxZfUfYkHwWOCpw

Бесіда

1. Чим відрізнялось життя осілих народів і кочовиків-степовиків у добу середньовіччя?

2. Які території входили до Хозарського каганату? Яку релігію сповідувала хозарська знать?

3. Які відносини були між Хозарським каганатом і його сусідами?

Домашнє завдання:

***Прочитати §10 (1-2 пункти).**

***Записати і вивчити нові поняття й терміни.**

Завдання надсилайте на освітню платформу Human або на ел. адресу
nataliarzaeva5@gmail.com

Бажаю успіхів у навчанні!